

Parim piimaveisekasvataja 2015
Tiina Roosalu, Nigula Piim OÜ

Parim lihaveisekasvataja 2015
Arti Silm, OÜ Laane Agro

TÕULOOMAKASVATUS

19

1/2016

EESTI TÕULOOMAKASVATUSE LIIT
EMÜ VETERINAARMEDITSIINI JA
LOOMAKASVATUSE INSTITUUT
ISSN 1406-3395

Vutikasvatuse populaarsus on tõusuteel

Pm-dr Aleksander Lember
Eesti Linnukasvatajate Seltsi eesti vuti aretustöö
koordinaator

Linnukasvatajate seas on tõusnud märgatavalt huvi eesti vuti kasvatamise vastu, seda eelkõige seetõttu, et eesti vutt on kantud ohustatud tõugude nimistusse ning nende kasvatamise eest on võimalik toetust saada. Et vuttide kasvatusega tahavad algust teha inimesed, kellel seni pole nende pidamise kogemusi, siis oleks ehk sobilik anda väike ülevaade põldvutist ja tema pidamisest laiemas, ka ajaloos plaanis, ning nõuetest, mida täitma peab, et toetuse saamiseks kvalifitseeruda.

Vutid on faasanlaste sugukonda kuuluvad linnud, keda on maailmas 15 erinevat liiki ja neist kõige levinumad kuuluvad perekonda *Coturnix*. Tänapäeva farmilinnuna kasvatatakse aasia e jaapani põldvutti (*Coturnix coturnix japonica*) ja nagu nimetusest nähtub, on siin viide Jaapanile. Jaapanlased hakkasidki seda lindu kasvatama nii vutiliha kui ka munade saamiseks, kuigi, neist varem kasvasid vutte hiinlased, aga hoopis lemmik- ja laululinnuna. Arvatakse, et Jaapanisse sattusidki vutid Hiinast ja seda juba 11. sajandil, kuigi esimesed kirjalikud viited vuttidest pärinevad hilisemast ajast – 13. sajandist. Ega jaapanlasedki nende lindudega algul midagi muud tarka mõistnud teha, kui nende laulu nautida.

Tegelikult teati vutti juba varem, nimelt Vana-Egiptuses ja Vana-Roomas peeti teda eeskätt meelelahutuse eesmärgil – võitluslinnuna, aga söödi ka vutiliha. Noil kaugetel aegadel (vutte on kujutatud vanadel egiptuse maalingutel, mis on dateeritud 5000 a.e.m.a.) kasvatati aga teist vuttide alamliiki – euroopa põldvutti (*Coturnix coturnix coturnix*), kes jäi aga pikaks ajaks unustusse koos Rooma impeeriumi kadumisega.

Euroopa põldvutt, kes võib oma rännakuil ka Eestisse sattuda, on migreeruv lind – ta veedab talved enamasti Aafrikas ja lendab Euroopasse pesitsema. Pikk rändete üle Vahemere on lindudele üsna kurnav ja siis on nad kergeks saagiks linnupüüdjatele, kes neid väikese vaevaga kinni püüavad ja lihaks teevad. Eelkõige oli selline tege-

vus levinud muidugi varem, kuigi alles 1920. a püüti Egiptuses kinni üle kolme miljoni vuti, kes siis Euroopa turule toimetati. Loodetavasti on see äri nüüdseks lõppenud, kuigi, linnupüüdmisega tegeldakse illegaalselt veel tänapäevalgi.

Euroopa põldvutti on püütud ka uuesti farmilinnuks muuta, kuid edutult. Nimelt on nad oma jaapani sugulasest närvilisemad – kui aasia põldvutt on suhteliselt rahulik, keda võib edukalt ka lemmikuna pidada, siis euroopa põldvutt ei taltu ka paljude põlvkondade vältel. Kõige suuremaks probleemiks on muidugi nende madal jõudlus – nad on väikesed, kehamass alla 100 g, paari kuu jooksul, kui neid puuris nuumata, suureneb nende kehamass vaid paarkümmend grammi. Lisaks hakkavad nad jaapani põldvuttidest hiljem munema ja munevad vähe ning muna on väikesed. Kairo ülikoolis on katsetatud euroopa põldvutti ka paremini munema saada, kuid seitse aastat kestnud katse tulemusena saadi emasvuttidelt lõpuks ikkagi ainult 80 muna, mida on aga muidugi vähe ja kõik need ponnistused ei tasunud vaeva, pealegi, jaapani põldvutt on inimese teenistuses end suurepäraselt tõestanud.

Igatahes, praegu on inimene rahul aasia e jaapani põldvutiga, kes on siiski olnud suhteliselt lühikest aega kasutusel kui muna- ja lihaliind, eriti võrreldes kanaga, kes

Foto 1. Vutid individuaalses jõudluskontrollis

(J. Priis)

juba seitse tuhat aastat inimest truult teenib. Inimestel kulus samuti veidi aega, et aru saada, et kana just munade ja liha pärast tasub pidada...

Vutipidamise traditsioon sai Jaapanis suure hoo sisse 19. sajandi lõpul, pärast seda, kui üks Jaapani keiser, kes tuberkuloosi põdes, vutiliha söömisest oma tõele leeven-dust olevat saanud. Jaapanist levis vutipidamine farmilin-nuna tagasi Hiinasse, seejärel Koreasse, Taiwanile, Hong-Kongi. Euroopas, Ameerikas ja Lähis-Ida riikides hakati vutte kasvatama hiljem – enne ja pärast II maailmasõda, 1930.–1950. aastatel.

Praegu on munavuttide kasvatamine levinud Hiinas, Jaapanis, Prantsusmaal ja Brasiilias. Suuremad vutiliha tootjad on Hiina, Austraalia, Prantsusmaa, USA ja Hispaania. Kõige suurem vutikasvatusemaa on Hiina, kus toodetakse aastas üle 150 000 tonni vutiliha, mida on 16 korda enam kui Euroopa suurima vutilihatootja – Hispaania – aastane kogutoodang. Eesti oma seitsme tonni vutilihaga ei tasuks ehk mainimistki, eriti kui see kogus eestimaalaste peale ära jagada, mis teeb umbes 5 g. Asi seegi. Saksamaal, Suurbritannias, Hollandis ja Belgias on vutikasvatus suurfarmides millegipärast vähe levinud, samas ostavad nad vutikasvatussaadusi Prantsusmaalt, Hispaaniast ja Itaaliast.

Eestis on vutikasvatus suhteliselt noor linnukasvatusharu. Esimesed farmivutid toodi meile küll juba 1967. aastal. Tolleaegse EPA teadlased hakkasid entusiastlikult selle linnu jõudlust ja bioloogilisi iseärasusi uurima, kuid et põllumajandusministeerium seda tööd ei toetanud, jäi asi katki.

Teine vuttide introductseerimise katse oli edukas – 1976. aastal rekonstrueeriti Kaarepere metsakatsejaamas tühjalt seisnud vana pardifarm vutipidamise tarbeks ja Venemaalt toodi sisse esimesed 1000 vaaraovutti. Vaaraovuttideks nimetatakse USA-s aretatud lihatüübilisi vutte, kelle nimetus viitab ammustele aegadele, kuigi, nagu eespool sai mainitud, kasvatati “vaaraoagadel” hoopis teist vuti alamliiki, kel tänapäeval farmides peetavate vuttidega midagi pistmist ei ole. Lisaks vaaraovuttidele toodi sisse ka munatüübilisi, väiksema kehamassiga vutte ja nende vutipopulatsioonide ristamisel saadud järglased pandi paari omakorda inglise valgete munatüübiliste vuttidega, et lindude munajõudlust suurendada. See oli aretustöö algus, tee tõu loomiseni ja tunnustamiseni oli pikk, pea 10 aastat, ja alles 1988. aastal saadi eesti vutile tunnustus ja “pabe-

rid”. Eesti vutt aretati muna-lihatüübilisena, silmas peeti eeskätt head munevust, aga ära ei unustatud ka lindude lihaomadusi.

Eesti vutt ongi hästi teada oma hea munevuse poolest. Juba tõu tunnustamise aegu saadi jõudluskontrollialustelt vuttidelt ligikaudu 300 muna aastas. Selleks et vuttide munajõudlust kindlaks määrata, tuleb neid pidada individuaalpuurides, ikka selleks, et parimad munejad välja selgitada (foto 1). Möödunud kontrollaasta jõudluskontrollialuste vuttide maksimumtoodang oli 352 muna (364 päevaga), mis teeb aastakeskmiseks munevuseks peaaegu 97%. See on suurepärane tulemus! Eesti vuttide aretustöös peetakse silmas aga ka vuttide kehamassi ja muna suurust. Suuremad vutid munevad küll veidi suuremaid mune (kuigi mitte oluliselt), samas väiksemalt lindudelt oleme seni jõudluskontrollis enam mune saanud ja nad hakkavad ka suurematest, lihatüübilistest vuttidest veidi varem munema. Eesti vuti populatsioonis ongi nii suuremaid – täiskasvanud emasvuttide kehamass on küündinud 320 grammini – kui ka väiksemaid, pea 100 grammi kergemaid isendeid. Fotol 2 on kahe tüübi kasvu erinevus hästi märgatav.

Nüüd mõni sõna nõuetest, mida tuleb täita, et vutikasvatusega edukalt tegelda ja oma töö eest ka toetust küsida. Eesti vuti aretustöös lähtutakse Eesti Linnukasvatajate Seltsi eesti vuttide säilitamis- ja aretusprogrammist ning jõudluskontrolli eeskirjast. Nimetatud dokumendid on Veterinaar- ja Toiduamet kinnitanud ja neis sisalduvaid nõudeid tuleb järgida. Täpsemalt saab aretusprogrammi ja jõudluskontrolli eeskirjaga tutvuda Eesti Linnukasvatajate Seltsi kodulehel (els.etll.ee).

Vutikasvatusega alustamisel (eeldusel, et kõik vuttide kasvatamiseks vajalik vutipidamisruumide, inventari jm osas on juba olemas) tuleb kõigepealt muretseda aretusfarmist sertifitseeritud tõumaterjal (haudemunad). Selleks tuleb pöörduda Eesti Linnukasvatajate Seltsi poole, kontaktandmed leiab kodulehelt. Oma tegevus tuleb plaanida pikema aja peale ette, sest toetuse saamiseks tuleb vutte pidada viis aastat. Aastakeskmise vuttide arv peab olema vähemalt 350 täiskasvanud lindu, lindude käibehele kantakse alles 35 päeva vanuseks kasvatatud vutid. Sel ajal tuleks neid kindlasti pidada juba täiskasvanud lindudele sobivates tingimustes (ka söötmise osas), samuti tuleb rangelt jälgida sobivat isas- ja emasvuttide suhet, karjas peaks ühe isase kohta olema 2–5 emasvutti. Vuti-

Foto 2. Muna- ja lihatüübiline emasvutt

(J. Prits)

Foto 3. Jõudluskontrollialused vutid

(J. Prits)

kasvatajal tuleb kõik farmis vuttidega toimuv korralikult ka vajalikes “paberites” kirja panna. See kõik nõuab omajagu aega, tööd ja täpsust – sellega tuleb arvestada. Päril kindlasti tuleb enne vutikasvatusega tegelema hakkamist end paljude vutipidamise küsimustega kurssi viia – selle kohta saab linnukasvatajate seltsilt ka vastava tunnistuse, kui vastav kursus läbitud ja kontrolltestki edukalt sooritatud. Nii mõnigi huviline, kes on seni seltsi poole pöördunud oma sooviga hakata vutte kasvatama (ikka selleks, et

hiljem toetust küsida), on oma plaanist loobunud, sest nõudeid on omajagu ja päril niisama vuttide pidamise eest toetust ei anta. Loodetavasti leidub aga ka tõsiseid entusiaste, kes soovivad eesti vuti kasvatamisega anda oma panuse meie rahvusliku põllumajanduslinnu säilitamisse ja ka aretusse. Eesti vutt on ikkagi ainuke Eestis aretatud linnutõug. Hoiame teda. Edu selleks!